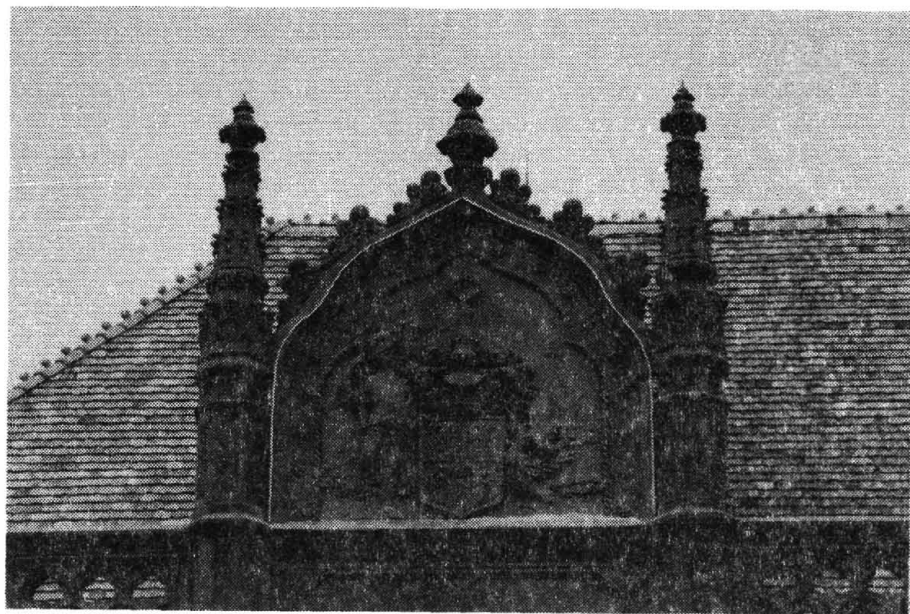

A megyei könyvtár mint a könyvtári együttműködés szervezője

Örömmel vettem a szervezők felkérését, hogy foglalkozzunk a megyei könyvtárak feladatrendszerével, kapcsolatrendszerével, a szükséges és a lehetséges tevékenységi formák feltérképezésével. Régóta foglalkoztat már ez a kérdés engem is, munkatársaimat is; az elmúlt években több oldalról is vizsgálat alá vettük ezt a problémát. Gondoljanak a dunántúli könyvtári felmérésre, melynek ez éppen egy külön fejezete volt; a soproni tanácskozára, mely a közgyűjteményi együttműködéssel foglalkozott; a szolnokira, amely az önállóan szervezőkönyvtárak helyzetét és a nekik nyújtott szolgáltatásokat vagy a kaposvári konferenciára, mely az ellátórendszeri szolgáltatásokat elemezte. Most a Zala megyei könyvtár kapcsolatrendszerének és szolgáltatásainak rövid bemutatásával szeretném gazdagítani a példatárat – ennek egyes elemei nyilván ismertek a szakmai közvélemény előtt, de kerek egységbe foglalva talán még szolgálnak néhány tanulsággal.

Közhelynek számít már ugyan a könyvtáros szakmában, de kénytelen vagyok a kályhától, vagyis a rendszerváltozástól indulni – hogy miután a tanácsi rendszer 1990ben megszűnt létezni, vele a tanácsi könyvtári hálózat is légüres térbe került: az addigi jól működő, de hierarchikusan szervezett könyvtári együttműködési formák jogi, tehát létalapjukat veszítették el. Különösen igaz volt ez a megyei szerveződésekre és a megyei intézmények helyzetére, melyekkel a helyi önkormányzatok teljes önállóságát lehetővé tevő politika nem tudott mit kezdeni; sőt még ma sem tisztázták az elképzelések a megye szerepének és feladatainak meghatározásáról. Folytak a viták a fenntartásról, feladatok áthárításáról, intézmények átadásáról – ezek jól ismertek Önök előtt is. A hezitálás azonban nemcsak a megyei könyvtárak létét fenyegette, hanem az azok szolgáltatásait igénybe vevő más intézmények, kisebb – elsősorban községi – könyvtárak működését is. Kollégáimmal – és itt hadd emeljem ki Bangó Béla és Baranyai György szerepét – 1991-ben arra a következtetésre jutottunk, hogy nem szabad veszni hagyni azt a kapcsolati-együttműködési tőkét, amit a 80-as évek végétől akár a kistelepülések ellátásába, akár a számítógépes információ-szolgáltatás kiépítésébe addig befektettünk. Ahhoz azonban, hogy a szolgáltatásainkat garantáltan működtethessük, biztosítani kellett a megyei könyvtár stabil működtetését. Ezért – megelőzve a kormány 20/1992. évi rendeletét is – már 1991 őszén kidolgoztuk a korábbi utasító megyei könyvtár helyébe lépő szolgáltató könyvtár alapelveit, melyben külön hangsúlyt kapott a kistelepülések ellátásának segítése. Ezeket a megyei könyvtári alapfeladatokat egy szabályos kétoldalú szerződésbe foglaltuk, és ezt egyrészt a megyei önkormányzat elnöke, másrészt a megye szinte minden polgármestere 1992 nyaráig aláírta. Ez képezi ma is működésünk alapját; az 1997. XCL. könyvtári törvény betűjének és szellemének is megfelel. (Ezt vette át a Veszprém megyei önkormányzat is.)

Erre a szerződésre támaszkodva további megállapodást kötöttünk öt városi könyvtárral a megye önkormányzati könyvtári hálózatának működtetésére, és ennek következtében ma Zala megyében minden községi könyvtárnak van egy felelőse, akár ellátórendszeri tag, akár önállóan szerzeményez. A városi könyvtárak hálózati munkáját a költségvetésünkben külön biztosított keretből támogatjuk – ez 1998-ban ötmillió forint volt; maguknak a városi könyvtáraknak pedig az alapszerződés és más, további megállapodások alapján segítünk szakmailag és anyagilag egyaránt. (Közös pályázatok, szolgáltatások stb.)

Ebbe a körbe tartozik a gyermekolvasók ellátását kiemelten támogató Zalai Gyermekkönyvtáros Műhely létrehozása, melyre 1995 októberében került sor, külön alapító okirat aláírásával. A megyei könyvtári hálózatnak ezt a szerepvállalását az általános szakmai érveken kívül az is szükségessé tette, hogy Zala megyében 50 fölött van a kettős funkciójú könyvtárak száma, vagyis minden harmadik általános iskolában együtt kell végezni az iskolai és a közkönyvtári munkát. Ez fokozott figyelmet igényel mindkét oldalról, ezért a Gyermekkönyvtáros Műhely munkájában már nemcsak a megyei és városi könyvtárak gyermekkönyvtárosai, hanem a városi és városkörnyéki iskolák könyvtárosai és a megyei pedagógiai intézet is részt vesznek. A megyei könyvtár adja a Műhely ügyvezetőjét, itt szervezzük a továbbképzéseket, pályázatokat nyújtunk be rendezvényekre, illetve a dokumentumbázis bővítésére – ma már ez is része az Országos Dokumentumellátó Rendszerben folytatott tevékenységünknek.

Mint említettem, könyvtárunk már az 1980-as évek végétől kísérletezett az információ-szolgáltatás kibővítésével, a számítógépek lehetőségeinek kiaknázásával, az on-line és az off-line adatbázisok üzembe állításával. A telefonvonalak rossz minősége miatt először a helyben használható adatbázisok telepítésével értünk el sikereket = a hálózati szerződésre alapozva több szolgáltatóval is sike-

rült olyan megállapodást kötnünk, hogy nemcsak a megyei, hanem a Zalai Könyvtári Információs Rendszerbe társult városi könyvtárakban is üzemeltethetjük a megvásárolt közhasznú adatbázisokat, például a PRESSDOK-ot vagy a KARTOTÉK-ot. Elkezdtuk ezenkívül a saját építésű adatbázisok készítését és szolgáltatását is: ebbe a körbe tartozik például a Zalai Hírlap sajtóreferáló vagy a zalaegerszegi könyvtárak időszaki kiadványait tartalmazó Folyóirat-adatbázis építése és szolgáltatása is.

Az információ-szolgáltatás feltételeinek megváltozását a telefonhálózat minőségének ugrásszerű javulása és egy világbanki pályázat szerencsés megnyerése tette lehetővé. Az 1995 novemberében kelt megállapodás alapján – melyet öt középiskola, két könyvtár, a megyei kórház és a megyei múzeum írt alá (később pedig csatlakozott hozzá számviteli főiskola, a levéltár, az egészségügyi főiskola és a lenti városi könyvtár – a megyei könyvtárban megkezdte működését a Nemzeti Információs Infrastruktúra Program HBONE-központja: ez – mint közismert – 24 órás, folyamatos használatot tesz lehetővé a csatlakozott partnerek számára, akik közül egyre többen – jelenleg 7-en – mikrohullámú kapcsolattal is rendelkeznek, tehát közvetlen telefonköltséget nem fizetnek. A HBONE szerződés alapján a megyei könyvtár működteti a központot, adja a rendszergazdát, a folyamatos felügyeletet, forrásokat szerez a működés költségeinek és a fejlesztéseknek a fedezetére.

A könyvtárnak természetesen nemcsak hálózati, módszertani és menedzselési feladatai vannak, hanem az olvasók kiszolgálásával is törődnie kell, tekintetbe véve természetesen működésének körülményeit: az olvasótábor összetételét és igényeit, a lehetséges partnerek bevonását a könyvtári munkába. A Deák Ferenc Megyei Könyvtár természetes működési színtere elsődlegesen Zalaegerszeg, tehát itt kell a minél szélesebb körű együttműködést kialakítanunk. A városban több jelentős könyvtár is működik – ezek közül is kiemelkedik a József Attila Városi Könyvtár, mely százezres állomány, városi fiókhálózat, ezenkívül 68 észak-zalai települési könyvtár gazdája is.

A kilencvenes évek közepére szükségessé vált egy olyan átfogó megállapodás elkészítése, mely biztosítja mindkét intézmény számára, hogy erőforrásait a leghatékosabban használhassa fel – ezért kidolgoztunk egy együttműködési megállapodást, mely magába foglalta az addig már meglévő közös feladatokat is. Abban különbözik az önkormányzatok által állandóan citált – és semmit nem jelentő – lakosságáramos felosztástól, hogy ez a munkamegosztás a várost egy nagy szellemi közösségnek tekinti, iskoláival, főiskoláival, vállalataival és intézményeivel, és ezek figyelembevételével határozza meg a két könyvtár feladatait az igények kielégítésében. Ezt segíti elő a szerzeményezés összehangolása (pl. a városi könyvtár több populáris és gyermekirodalmat gyűjt, de nem vesz drága képzőművészeti albumokat vagy idegen nyelvű folyóiratokat; a város helyismereti irodalmát is a megyei könyvtár gyűjti), az iskolai ellátási körzetek kialakítása, a közös pályázatok, fejlesztések lebonyolítása; ezeket általában a megyei könyvtár kezeli. (Hamarosan az adatbázisainkat is lehet látni gép-gép kapcsolatban, ami még inkább elősegíti az olvasók tájékozódását és minél teljesebb értékű kiszolgálását.)

Ennek a megállapodásnak a keretében vetettünk számot azzal a jelenséggel is, amely a felsőoktatási könyvtári ellátásban alakult ki a kilencvenes évek köze-

pére – vagyis hogy megnőtt az oktatásban résztvevők száma, azonkívül gombamód szaporodtak a kihelyezett karok, tagozatok minden dokumentációs háttér nélkül. Ennek következtében alakult ki az a mai napig megoldatlan dokumentumhiány, amely a felsőoktatás egyik akut problémája. Helyben is jelentkezett mindez a probléma: nemcsak a hallgatók számának növekedésében, hanem két kihelyezett tagozat beindításában is. Ezért a városi könyvtárral kötött megállapodásunkat 1996 őszén kibővítettük a megyeszékhelyen működő más könyvtárakkal is, és újabb szerződéseket írtunk alá a főiskolai könyvtárakkal, a volt szakszervezeti, a pedagógiai intézet, majd pedig a megyei bíróság és a megyei kórház könyvtárával, melyben nemcsak a felsőoktatás, hanem általában a szakirodalmi ellátás igényeinek kielégítésére vállaltunk kölcsönös garanciákat. Tájékoztatjuk egymást a gyarapodásról, összehangoljuk a beszerzéseket: a közkönyvtárak az általánosan kötelező irodalomra, a szakkönyvtárak a profiljukba tartozó irodalomra fordítják a fő hangsúlyt. Az adatbázisokban való tájékozódás alapján valamilyen módon – átkölcsönzés, másolat, fax stb. – garantáljuk a szükséges dokumentumokhoz való hozzáférést is. A megállapodások alapján már több közös állományfejlesztési pályázatot is megnyertünk, s ezek lebonyolítását a megyei könyvtár végezte. Ide tartozik még, hogy a Zala Megyei Bírósággal egy külön megállapodást is kötöttünk – miután a két épület csak mintegy tíz méterre van egymástól, egy terminált helyeztünk el a bíróság könyvtárában, mely része a megyei könyvtár hálózatának, így szolgáltatásainkat ott helyben is igénybe vehetik.

Könyvtárunk természetesen nemcsak a többi könyvtárral, hanem – mint már korábban említettük – a megyei közgyűjteményekkel és közművelődési intézményekkel is szoros kapcsolatban áll. Részben a hazai és külföldi adatbázisokhoz való hozzáférés biztosítása – vagyis a HBONE-központ működtetése –, részben a tudományos tevékenység és az irodalmi, művészeti élet támogatása kapcsán. Könyvtárunk a gazdája például a közös szerkesztéssel működő Nevezetes Zalaiak adatbázisnak, mely az Interneten is elérhető, illetve három-négy évenként nyomtatott lexikonként is megjelenik. Ugyancsak könyvtárunkban működik – Nádas Péter íróval kötött megállapodás alapján – a Nádas Gyűjtemény, mely az író műveit, azok fordításait, kéziratait és egyéb anyagokat gyűjt, továbbá – ugyancsak az Interneten is hozzáférhető módon – készíti az író bibliográfiáját. A Keresztury Tudományos Gyűjteménnyel kötött megállapodás alapján készítjük Keresztury Dezső életművének bibliográfiáját, melyet hamarosan szintén az Interneten is hozzáférhetővé teszünk. A Zalaegerszegi Könyvtárpártoló Alapítvány megbízásából – melynek pénzügyeit ugyancsak könyvtárunk kezeli – adjuk ki a Vadamosi Füzetek című irodalmi sorozatot, mely a kortárs irodalomnak egy apró, de egyre inkább számon tartott vállalkozása lett.

Tisztelt Kollégák, röviden ezekben lehetett összefoglalni könyvtárunk feladat-és kapcsolattrendszerét. Nem beszéltem ugyan mindenről, de talán sikerült felvázolnom egy sokoldalúan szolgáltató, a művelődés számtalan területén jelen lévő, a kor szükségleteivel számoló intézmény képét. Természetesen nem vagyunk valami különleges rezervátum – alanyai és alakítói vagyunk annak a dinamikus fejlődésnek, amely ma az egész könyvtári rendszert jellemzi: megkockáztatom, hogy a művelődés s a kultúráközvetítés különböző ágazatai közül ma talán a könyvtári

rendszer a leginkább összefogott, s a leginkább képes a maga eszközeivel a művelődési lehetőségeket a legszélesebb rétegekig eljuttatni; ily módon a demokrácia letéteményese is. Ebben a teremtő és közvetítő folyamatban játszanak ma egyre nagyobb szerepet a megyei könyvtárak – segítsük hát egymást ebben a munkában.

Kiss Gábor

Regionalitás a helyismeretben

Mindjárt az elején egy kicsit bővítenem kell a címet, hiszen a regionalitás fogalmába beleérttem a kistérségi együttműködési formákat is.

Miért van szükség arra, hogy a regionalitásról is szó essék a helyismereti munka kapcsán? Főleg akkor, amikor a helyismereti munka „hely” szava meglehetősen ellentétes ezzel a kifejezéssel. Azt hiszem, nemcsak a ma egyre divatosabbá váló térségi szemlélet indokolja ezt a témaválasztást, hanem az is, hogy a helyismereti munka bizonyos mértékig belemerevedett a közigazgatási határok által megszabott helységek irodalmának figyelésébe. Nagyon kevés az olyanfajta helyismereti tevékenység, mint amelyet pl. itt a Balaton partján folytatnak, ahol a Balaton végeredményben egységes régióként kerülhet föltárára, függetlenül attól, hogy ez melyik megye érdeklődési körébe tartozik. A legáltalánosabb az a szemlélet, amely kifejezetten 1-1 megye vagy 1-1 helység határai által körülvelt területrészt problémáival foglalkozik. Ennek a képe él a helyismereti gyűjtőmunkát végző munkatársban, erre figyel oda, és ha beletekintünk a különböző bibliográfiákba, az egész visszakeresésünk is ezen nyugszik. Azt mondhatjuk tehát, hogy a helyismereti munka túlságosan is belemerevedett az egyes településekkel foglalkozó irodalom gyűjtésébe és föltáráába. Ez meg is látszik a helytörténeti, honismereti munkával foglalkozók által írott dolgozatokban, tanulmányokban, ugyanis ezekben viszonylag nagyon kevés kitekintést találunk a települést környező vidék, országrész viszonyaira, történetére. Holott látnunk kell azt, hogy a közvetlen környezet rendkívüli mértékben befolyásolja egy-egy település életét, és ezek története nem választható el egy nagyobb országrész, esetleg az egész ország történetétől.

Voltak olyan elképzelések, hogy fölösleges országtörténetet írni, elegendő egy-egy résznek, egy-egy területnek a történetét megírni, és ebből össze fog állni az egész ország története. Ha azonban komolyabban belegondolunk, látnunk kell azt, hogy az ilyen mozaikkockákból történő építkezés nem fog kiadni egy összefüggő képet. Képünk töredezett lesz, a kövecskék nem illeszkednek egymás mellé, és nincsenek tekintettel a szomszéd mozaik színére, formájára. Vagyis nincs meg a közvetlen szerves összeköttetés az egyes települések, vidékek, régiók, az egyes országrészek között. Nyilván ez a gyakorlatlan kutatóknak a dolgozataiban jelentkezik elsősorban, hiszen az igazi tudományos eredmények mindig regionális szemléletet tételeznek föl.

Elnézést kérek, hogy elsősorban helyi, tehát szegedi, illetve Szeged környéki példákkal fogok élni, hiszen viszonylag kevés idő állt rendelkezésemre ahhoz,

hogy ezt az összefoglalót elkészíthessem, és benne lévén egy másik nagy munkában, nem volt módom és lehetőségem olyan példákat keresni, amelyek az egész ország területét lefednék. Szegeddel kapcsolatban hadd utaljak arra, hogy a város egészen a trianoni béke végrehajtásáig egy hatalmas alföldi terület természetes szellemi, kereskedelmi központja volt, és ennek megfelelően alakult mindenféle kapcsolatrendszere. Szegedet önmagában aligha lehet vizsgálni: mindig azt kell megnéznünk, vajon miért alakultak úgy a dolgok a szegedi történelemben, ahogy alakultak, mik voltak azok a külső hatások, amelyek az őt környező vidéket érték, mik voltak azok a szerepek, amelyeket a környező vidék szinte ráruházott erre a városra.

Könyvtári szempontból jól megfogható példa a nyomdatörténet. Amikor Szeged és Szabadka testvérvárosi kapcsolatát, illetve a két könyvtár együttműködését vizsgáltuk, rögtön szembe tűnt, hogy a két könyvtár bibliográfiai kutatásai nem lehetnek meg egymás anyagának átnézése nélkül. Hiszen 1801-ben telepedett le Grün Orbán Szegeden, és ekkor nyitotta meg nyomdáját, amelyik éppen Szeged ilyen központi szerepköre révén az egész környék nyomdai ellátását biztosította. Így a 19. század első felében, pontosan 1844-ig, Bittermann Károly nyomdász szabadkai megtelepedéséig megjelent szabadkai kiadványok majdnem mind Szegeden készültek.

A másik fontos régió-rajzoló tényező Szeged népének kirajzása. Ez a kirajzás nemcsak a város közvetlen környékét érintette, hanem jóval távolabbra, a Délvidékre is lenyúlt. Jól igazolják ezt Bálint Sándor kutatásai, aki „Szögedi nemzet” címen háromkötetes hatalmas monográfiában írta meg a szegedi nagytáj népéletét. És hadd hangsúlyozzam ennek az alcímnek „nagytáj” szavát. A nagytáj azt tükrözi, hogy Szeged nem vizsgálható csak a közigazgatási határokon belül maradt népesség vonatkozásában, hanem ki kell tekinteni messze-messze a városhatáron kívül ahhoz, hogy olyan értékelhető képet kapjunk, amely nemcsak a város jelenlegi helyzetéről, hanem múltjáról is autentikus képet rajzol. Ez a monográfia a 70-es években készült, tehát nem mondhatjuk azt, hogy a regionális szemlélet korunk terméke volna. De ha megnézzük a város és a Somogyi-könyvtár kiadásában megjelent „Szeged története” c. 4 kötetes nagy monográfiát, ebből is ugyanaz a kép rajzolódik ki: nem írható meg egy város története anélkül, hogy ne íránk meg környékének, régiójának történetét, hogy ne lennénk folyamatosan tekintettel az ország, sőt Közép-Európa történetére. Hiszen azok a bizonyos közlekedési útvonalak, amelyek egy-egy várost kereskedővárossá tesznek, a történeti események függvényében élnek, ill. halnak el. Nem véletlen Szegednek az erőteljes fejlődése, és nem véletlen, hogy ugyanakkor a szomszédos nagyváros, Hódmezővásárhely, amely szintén egy ilyen kereskedelmi útvonal mentén feküdt, ennek az útnak a megszűnésével lényegében kiesett abból a fejlődési vonalból, amelyik a kereskedelem, az áthaladó áruforgalom révén jelentősebb városiasodást eredményezhetett volna.

De hadd mondjak egy kicsit távolabbi példát! A Korompainé szerkesztette Hajdú-Bihar megye sajtóbibliográfiája, amelyet megjelenésekor recenzáltam, ugyancsak figyelembe vette a történeti idők változásait, kitekintett a ma Romániához tartozó Bihar vármegye településeire is, nem hagyta figyelmen kívül azt a szoros szellemi kontaktust, amely e táj különböző városait, településeit, térségeit egyetlen nagy egységbe, akár szellemi, de akár gazdasági egységbe ötvözi. A

kötet szerkesztője jól látta azt, hogy a mai Hajdú-Bihar megye sajtóbibliográfiája nem nélkülözheti azokat a periodikákat, amelyek ugyan nem a jelenlegi területen, de azzal szoros összeköttetésben, Bihar vármegye területén jelentek meg. Gondolok itt pl. Nagyváradra vagy Nagyszalontára, amelyeknek a kihagyása halatlannal fontos anyagtól fosztotta volna meg ezt a sajtóbibliográfiát.

Ezekről talán fölösleges már tovább szólni, inkább a jelenlegi állapot fölvezetésére fordítom a figyelmet.

A regionális kötelezpéldány-szolgáltatás már évekkel ezelőtt megteremtette annak a lehetőségét, hogy bizonyos nagyobb tájegységek könyvtárai együttműködjenek. Sajnos azt kell mondanom, hogy ez az együttműködés csak részben valósult meg regionális keretekben. A kötelezpéldány-szolgáltatás bizonyos tematikus részei ugyan egy-egy nagyobb könyvtárhoz kerültek, azonban a helyismereti, helytörténeti vonatkozású dokumentumokat mindegyik könyvtár megküldte az arra illetékes könyvtárnak. Tehát a nevében és mondjuk a könyvtárközi szolgáltatásban elvileg regionális szolgáltatás volt, a helyismeret vonatkozásában azonban soha nem vált regionálissá, hanem mindig csak legfőljebb annyiban érintette a regionalitást, hogy megküldtük egymásnak azokat az anyagokat, amelyek nem a mi könyvtárunkra vonatkoztak, hanem egy másik terület könyvtárát érintették.

A regionális szemlélet azért nem teljesen idegen a könyvtárosoktól. Különösen érvényes ez Veszprémben, hiszen a Veszprémi Akadémiai Bizottság már eddig is jelentős erőfeszítéseket tett, hogy a működési területén levő szellemi és gazdasági folyamatok közös rugóit igyekezzen kielemezni. Ennek nagyon jó példája volt az a könyvtári fölmérés, amelyet konferencia is értékel, ill. amely aztán Tanulmányok a Dunántúl amely nyilvános könyvtárai struktúrájáról címmel megjelent a 3K 1997. évi különszámaként is.

A helyismereti munkához még közelebb álló volt az a kutatás, amelyik a Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központja Alföldi Intézetében, Kecskeméten szerveződött meg. E munkát Csatóry Bálint menedzselte, aki Lisztes László nyugalmazott könyvtárigazgatót kérte meg arra, hogy szervezze meg az alföldi tájra vonatkozó irodalom összegyűjtését Bács, Békés, Borsod-Abaúj-Zemplén, Csongrád, Hajdú-Bihar, Heves, Jász-Nagykun-Szolnok és Pest megye részvételével. A Nagyalföld Alapítvány segítségével valóban létrejött ez az együttműködés, és 1995-ben megjelent egy olyan bibliográfia, amely az „1000 írás az Alföldről” címet viselve az alföldi nagytájra vonatkozó irodalmat igyekszik összegyűjteni. E munka nem szűnt meg, az Alföldi tanulmányok 1997. évi kötetében megjelent a bibliográfia 1995. évi ciklusa Könyvek az Alföldről címmel, és remélhetőleg további folytatása is következik.

Ugyancsak érdekes az elmúlt esztendőben kapott megkeresés a Pécsi Akadémiai Bizottságtól, hogy a Csongrád megyei helyi lapokban megjelent, régióval, regionális munkával, regionális kapcsolatokkal foglalkozó cikkekről állítsunk össze bibliográfiát, amelyből aztán kutatóik néhány cikkmásolatot kértek is. Ez is azt mutatja, hogy folynak ilyen regionális bibliográfiai kutatások, és e kutatások legfontosabb szervezői éppen a vidéki akadémiai bizottságok.

Nyilván eléggendő csak utalnom arra, hogy már évek óta probléma a magyar közigazgatásban a megyék szerepe. Az új kormány még élesebben fölvetette a megoldás szükségességét, hiszen az európai uniós csatlakozásnak is egyik alap-

feltétele, hogy ne ilyen széttöredezett közigazgatási rendszerben dolgozzon az ország. Ezzel multhatatlanul fölmerül a megyei könyvtár szerepköre vagy szerepkörének esetleges módosulása is. Mielőtt azonban erre gondolnánk vessünk egy pillantást az új kulturális törvényre.

E törvény a 65. § (2) bekezdés b) és c) pontjában minden települési könyvtár számára előírja közhasznú információs szolgáltatás nyújtását és helyismereti információk és dokumentumok gyűjtését. Ez egyben azt is jelenti, hogy a megyei könyvtár a helyismereti munkájában nagyobb mozgásteret nyer, hiszen nem kell minden egyes településére nagyon odafigyelni és minden hozzáférhető anyagot fölgyjűteni, mert mondhatja azt, hogy az adott település könyvtárának ez ugyanúgy kötelessége, sőt még inkább kötelessége, hiszen a használat szempontjából ott fogják elsősorban igénybe venni ezeket az információkat. Következésképpen bizonyos speciálisan helyi információk gyűjtéséről a megyei könyvtár a továbbiakban lemondhat. Ezt erősíti az a tapasztalat, hogy a városi könyvtárak már korábban is jóval megelőzték ilyen tekintetben korukat, hiszen ráérezve a helyi szükségletre komolyan gyűjtötték a helyismereti, helytörténeti tartalmú információkat, ezeket nagyon jól rendszerezték. Bibliográfiai publikációs tevékenységüket tekintve szinte még fejlettebbek, mint a megyei könyvtári szolgáltatások. Kitűnő helyismereti munka folyik megyémben pl. Csongrádon, Hódmezővásárhelyen, Makón vagy Szentesen, de szigorúan a Dunántúlon maradvá említhetném akár a körmendi, akár a pápai, akár a soproni helyismereti munkát, amelyek mind olyan példaértékűek, hogy lényegében szinte fölöslegessé teszik az e városokkal foglalkozó konkrét anyagok gyűjtését a megyei könyvtáron belül.

A számítógépes hálózatok kiépülésével pedig nincs akadálya egy virtuális helyismereti gyűjtemény létrehozásának. A megyei könyvtár természetesen továbbra sem mondhat le a megye településeivel foglalkozó monografikus munkák beszerzéséről. De bátran megoszthatja a magas szintű helyismereti tevékenységet folytató települési könyvtárakkal a részdokumentumok föltárását és rendszerezését.

Miről beszélek? Arról, hogy fölösleges a munkát kettőznünk, vagyis a megyei könyvtáraknak új szerepet keresve inkább arra kellene törekedni, hogy az olyan kistélepülések irodalmával foglalkozzanak csak, amelyek saját maguk ezt nem tudják megtenni, már csak a szükséges dokumentumbázis hiánya miatt sem. A másik föladat lehetne viszont a kistérségek, a nagyobb tájegységek, sőt a megyén túlnyúló területegységek irodalmának összegyűjtése. Ma már nagyon sok ilyen szemléletű anyag akad a sajtóban, ill. a különböző médiában, amelynek a fölgyjűtése a jelen körülmények között elég nehézkesen folyik, hiszen a helyismereti munkánk elsősorban helységnevekre van kihegyezve, s miután az effajta információk nem határolhatók körül pontosan a helységek megnevezésével, ezért bizony néha elsikkadnak gyűjtőmunkánk folyamán. Holott a mai közigazgatási, gazdasági és egyéb kutatások számára ezek egyre nélkülözhetetlenebbé válnak.

A helyismereti gyűjtésben eddig két típusú anyagot különböztettünk meg: a szinkron, ill. a diakron anyagot. A szinkron anyagra azt mondtuk, hogy legcélyszerűbb eseménynaptárakba összegyűjteni, míg a diakronikus szemléletmódú anyagot bibliográfiákba rögzítettük. Ezek a bibliográfiák, ill. ezek az eseménynaptárak döntően a helységnevek sorrendjében adták az anyagot, ill. a legfonto-

sabb föltárási szempontjuk az volt, hogy mely településen történt az esemény. Ehhez képest a regionális anyagok egy kicsit mások. Lehetnek természetesen diakronikusak, hiszen szólhatnak arról, hogy egy területrész hogyan működött együtt a történelem folyamán, lehet szinkron leírás is, egyes ma élő gazdasági együttműködési formáknak a leírása. De az effajta anyaggyűjtésből az eseménynaptáros rész szinte teljes mértékben kiesik. Egy város- vagy községtörténet szempontjából az eseménytörténet is fontos, de regionális szempontból ez csak esetleges vagy teljesen mellékes. A regionális szemléletben a diakronikus és a szinkronikus szemléletmód bizonyos mértékig összemosódik. A diakronikus szemléletmódnak akkor van szerepe, amikor a mai életben vágyott együttműködést próbáljuk meg megfogalmazni, éppen azoknak a példáknak alapján, amelyek már a múltban, a történelem folyamán megtörténtek vagy épp a múltban nem történtek meg, de ezért volna kívánatos, hogy ma megtörténjenek. Ez természetesen a bibliográfus, az anyaggyűjtő számára elég komoly nehézséget okoz, hiszen kevésbé megfogható ennek az anyagnak a jellege, mert sem az esemény oldaláról, sem a helységnevé oldaláról nem tudom megragadni, hanem szinte kisiklik a kezem közül. Az ilyen típusú anyagnak a rendszerbe építése bizony semmiképpen nem könnyű, másfajta hozzáállást, másfajta szemléletmódot tételez föl, mint eddig az esemény-, illetőleg a helységközpontúság szokása.

Ám éppen ezáltal nyílik új út a megyei könyvtárak helyismereti gyűjteményei előtt, amelyek így tudnak túllépni a szűk történeti szemléleten, és lesznek képesek egyre nagyobb segítségére lenni a közigazgatási, a gazdasági, illetőleg a nemzetközi együttműködést szorgalmazó szakembereknek.

Gyuris György

Aktuális kérdések a jogalkotásban és a jogalkalmazásban

A könyvtári törvény (1997. évi CXL. törvény) elfogadásával megkezdődött a könyvtárak és a könyvtári tevékenység szabályozásának új korszaka. Ez a törvény a korábbi szabályozáshoz képest megváltoztatta a kiindulópontot, formailag az *alapszabály törvényi szintre került*, tartalmilag pedig *pótolta* – a korábban mindig hiányolt – *finanszírozási kérdések rendezését*. Ez az új kiindulópont meghatározta a törvényben olvasható szabályokat, és egyértelműen meghatározza a továbbiakat is.

A könyvtári törvény elsősorban a nyilvános könyvtári ellátás rendszerét szabályozza, meghatározza a nyilvános könyvtárak körét, és ezzel eleget tesz az államháztartás azon igényének is, hogy szaktörvényként körülhatárolja az állami feladatvállalás mértékét. Korábban a könyvtári tvr. a rendszer finanszírozásáról nem rendelkezett, pénz helyett a jog eszközével igyekezett működtetni azt. Az állami berendezkedés azonban – mint kiderült – már a nyolcvanas években sem garantálta a működés hátterét. Egyre inkább érvényesült a viszonyok – egyáltalán nem mindig megvetendő – érdekek mentén való szerveződése. Így a megfe-

lelő finanszírozás hiányában, az állami garancia eltűnésével maga a könyvtári rendszer maradt megalapozatlanul, és vált csupán a szakmai tisztesség függvényévé. Hosszú távon ez a helyzet nyilvánvalóan nem volt tartható. Minthogy a könyvtári törvény anyagi forrásokat is biztosított a nyilvános könyvtári ellátás rendszerének működtetéséhez, ezzel megszűnt az említett joghézag.

Ha a rendszer működtethető, akkor fölerősödik a másik fő kérdés, a *könyvtárak fenntartásának* problémája. A törvény ezt a kérdést reálisan, a valós érdekek figyelembevételével szabályozta oly módon, hogy egyértelműen kimondta a fenntartó feladataként a könyvtári feladatok ellátásához szükséges személyi és tárgyi feltételek biztosítását. Ez olyan szabály, amely talán megmosolyogható, hiszen miért kell előírni azt, hogy a fenntartó fenntartsa a könyvtárát. A kodifikációs bizottságban úgy ítéltük meg, hogy bizony szükséges és ideje végre kimondani ezt is. Bár mielőbb jelentőségét veszítené ez a szabály!

A jogalkotás kérdései

A rend kedvéért álljanak itt a már 1998-ban *megjelent jogszabályok*: a 60/1998. (III.27.) Korm. rendelet a sajtótermékek kötelespéldányainak szolgáltatásáról és hasznosításáról, valamint a 15/1998. (III.31.) MKM rendelet a helyi önkormányzatok könyvtári és közművelődési érdekeltiségnövelő támogatásáról.

Bár nem jogszabály, de ismerete fontos: elkészült a tájékoztató a Kormány részére a millenniumi megemlékezések informatikai programjaként megvalósuló országos könyvtári, múzeumi, levéltári és közművelődési információs hálózat fejlesztéséről és a Neumann János Multimédia Központ és Digitális Könyvtárról. A kicsit hosszadalmas cím mögött a *könyvtárak országos telematikai fejlesztésének koncepciója* olvasható.

Az új kormány megalakulása *változást hozott az irányításban*, hiszen megszűnt a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, és új minisztériumként jött létre a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és az Oktatási Minisztérium. Ennek jogi következményeként megjelent a 161/1998. (IX.30.) Korm. rendelet a nemzeti kulturális örökség miniszterének feladat- és hatásköréről. Könyvtári szempontból kiemelkedő jelentőségű a 2. § (5) bekezdése: A miniszter ellátja a *könyvtári tevékenység és a nyilvános könyvtárak ágazati irányítását*, a nyilvános könyvtári ellátás érdekében országos dokumentum-ellátási rendszert alakít ki. Ez a rendelkezés tükrözi a könyvtári törvény hatályát kiterjesztő szabályokat, nevezetesen azt, hogy a könyvtári tevékenységről és a könyvtári alkalmazottakról szóló szabályok vonatkoznak a nem nyilvános könyvtárakra is, továbbá a könyvtári dokumentumok védelmével és nyilvántartásával kapcsolatosan a törvény hatálya kiterjed azokra a nem nyilvános könyvtárakra is, amelyeknek állománya a nemzeti és egyetemes kulturális örökség része. Az ágazati irányításért felelős miniszter hatásköre minden fontos könyvtári téma szabályozására általánosan kiterjed.

A könyvtári törvény 100. §-a sok jogalkotási feladatot nevesített, de felsorolás nélkül is tudjuk, hogy a törvényt követően minden témát újra végig kell gondolni, mi igényel szabályozást, mit kell megszüntetni, mit kell valamilyen mértékben módosítani. Ennek megvalósítása áll előttünk.

A törvény előkészítése jó bizonyosságot adott a könyvtári szakmai szervezetekkel való együttműködés fontosságára. *A könyvtári terület jogszabályainak érvényesülését nem az esetlegesen kilátásba helyezett szankció garantálja, hanem a célszerűség belátásán alapuló önkéntes jogkövetés.* Szerencsére a könyvtári szakma társadalmi szervezetei kellő rétegzettséggel képesek megjeleníteni a különböző szakmai érdekeket, véleményeket, ez a differenciáltság előnye. A lehetséges szakmai konszenzus kialakítására tehát fennáll a lehetőség, dönteni azonban végül természetesen a jogalkotásért felelősnek kell. *A szakmai egyeztetés kialakult rendje eddig jól szolgálta a jogszabályok megalapozását, szükség szerint ez a rend természetesen változtatható.*

Előkészítés alatt álló jogszabályok

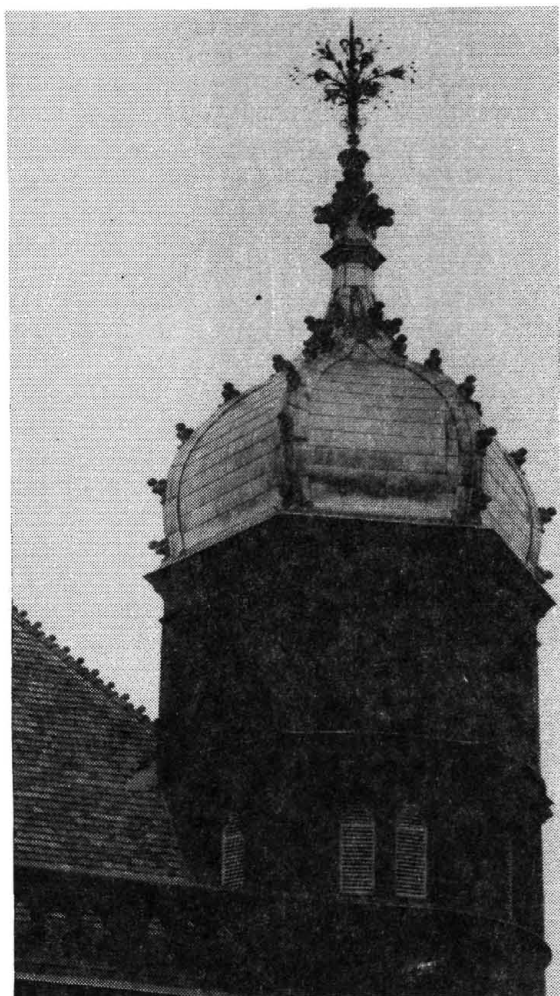
Egy kivételével a jogalkotási folyamat minden lépcsőjét végigjárta már a nyilvános könyvtárak jegyzékének vezetéséről szóló kormányrendelet tervezete. Egy lépcső van csak hátra, az utolsó, amikor a kormányúléseken elfogadják a rendeletet. E jogszabály hatása nem csupán egy formálisan vezetett jegyzék lesz, hanem a könyvtárak jogi státusának rendezése. Sok helyütt ez a jogi státus igen sok kívánnivalót hagy maga után, a jegyzékre azonban csak az a könyvtár kerül majd, amelynek fenntartója jogszerű okiratot tud benyújtani. A törvény által nyilvánosnak minősített könyvtárak körében ez kötelező lesz.

Elkészült a *Könyvtári Intézetéről szóló miniszteri rendelet* tervezete, azonban a jogszabályt megalapozó, az Intézet jogállását illető szakmai konszenzus – úgy tűnik – felbomlott. Ebben további egyeztetés szükséges, egyelőre még kérdés, hogy melyik megoldás kerül majd a jogszabályba, önálló lesz-e az új intézmény vagy az OSZK része.

A jogszabály koncepciójának szakmai egyeztetésén vagyunk túl az *Országos Könyvtári Kuratórium* témájában, most a jogszabály tervezetének előkészítésén dolgozunk.

Több változat készült korábban a *könyvtárhasználók kedvezményeiről* szóló kormányrendeletre, hiszen újabb kedvezményezettekre bárki tud javaslatot tenni. De miből fedezzük a kedvezményeket? Abból indultunk ki, hogy a könyvtárak teherviselésének mértékét a törvény meghatározta, ezen túlmenő kedvezményeket csak a fedezet biztosításával lehet nyújtani. Megkerestük a kérdéssel az érintett tárcákat: az Oktatási, Honvédelmi, Szociális és Családügyi Minisztériumokat, hogy ők kívánnak-e élni a könyvtárhasználati kedvezmény nyújtásának lehetőségével, és milyen forrás biztosításával teszik ezt. *Kérdés* a tizenhat éven felüli diákok, a sorkatonák, a munkanélküliek és a pedagógusok könyvtárhasználati kedvezménye, a kedvezmény igénybevételének módja. A javaslatokat már elküldték, most dolgozunk a jogszabály-tervezet kialakításán.

Sürgössé vált a *könyvtári szakértői engedélyek* kiadását szabályozó jogszabály módosítása, mert a könyvtári törvény több témában előírja a szakértő alkalmazásának kötelezettségét, a szakértőkről szóló jogszabály azonban jelen formájában nem alkalmas a szükséges témákban szakértői kör biztosítására. Ma csak általános könyvtári szakértői engedély adható ki, de ki ért valóban minden

könyvtári témához szakértő módon? A jogszabály módosításának tervezete elkészült, szakmai egyeztetés előtt áll.

Nagyon sürgős a *könyvtárakra vonatkozó szakfelügyelet* kidolgozása, mert minden területen tapasztalható a kellő és szakszerű ellenőrzés hiánya. Nem kétséges a jogszabály nyomán létrejövő szakfelügyelet szükségessége, kérdés azonban a módja. Készül a jogszabály koncepciója.

Legnagyobb súlyú feladatunk azonban a fentiek mellett a könyvtári ellátás rendszerében meghatározó jelentőségű *Országos Dokumentum-ellátási Rendszer* (a továbbiakban: ODR) működésének előkészítése, amelynek célja az, hogy a könyvtárhasználó az általa használt könyvtáron keresztül hozzájusson a könyvtári rendszerben meglévő dokumentumokhoz.

A törvény előírja az ODR kialakításának feladatát és az erről szóló kormányrendelet kiadását is. Az ODR létrehozása azonban elsősorban nem a jogi szabá-

lyozás kérdése, jóllehet ez is szükséges eszköz. Az ODR kialakítása már 1998-ban elkezdődött, az ODR munkabizottság kezdte meg tevékenységét elsőként, tagjai a szakmai szervezetek képviselői, illetve meghívott szakértők. Közreműködésükkel történt meg 1998-ban az ODR céljára biztosított források elosztása, a munkabizottság mondta ki, hogy a 16-ról 6-ra csökkent kötelezpéldányok célja ezentúl az ODR működése is, és elkészült az ODR tervezett működésének leírása is. Bár az ODR kialakítására vannak külföldi példák, a hazai megoldás kimunkálása nem kis feladat; motorja az lehet, hogy ma a jogi, a technikai és az anyagi lehetőség egyszerre fennáll. Az ODR-ről szóló jogszabály előkészítése szorosan összefügg az ODR működési rendjével, hiszen ettől függ annak eldöntése, hogy mely kérdéseket kell jogszabályban rendezni, melyeket nem. A jogszabály tartalma több témában már kialakult, de még nagyon sok az eldöntendő kérdés, amely kidolgozásra vár.

Elkészült a miniszteri rendelet a *szervezett képzésről és továbbképzésről*, amelyet az sürgetett, hogy a könyvtári törvény szerint 1999. január elsejétől életbe lépett volna a törvény hatálya alá tartozó intézményekben a teljes munkaidőben foglalkoztatott szakemberek szervezett képzésben való részvételének 7 évenkénti kötelezettsége és ennek támogatása. A jogszabály tervezése sok kérdést vetett föl: a törvény kiterjesztő hatályú szabálya alapján valóban kiterjedjen-e minden könyvtár szakembereire ez a kötelezettség; milyen képzésben való részvételt lehessen támogatni; mi lesz a részfoglalkozásuk továbbképzésével; milyen legyen a könyvtárosok továbbképzése stb. A jogszabálytervezet nemcsak a könyvtárosokra vonatkozott, sőt nem is a könyvtári területen történt az előkészítés nagy része, így sok problémát és gondot jelentett az, hogy a tervezet számunkra is alkalmazható legyen. Minthogy közben az 1999. évi költségvetési törvény elhalasztotta a szervezett képzésben való részvétel kötelezettségének bevezetését, véleményem szerint még ma sem késő újragondolni a téma szabályozását, szerintem célszerű lenne külön szabályozni a szervezett képzésben való részvétel támogatását és a továbbképzés szakmai rendszerét és követelményeit.

A jogalkalmazás kérdései

A törvény megjelenése óta gyakran tapasztalom, hogy sok könyvtáros várja a törvény végrehajtási rendeletének megjelenését. A törvény előkészítése során a kodifikációs bizottságban is többször gondoltuk úgy, hogy a tárgyalt téma részletes szabályozását majd a végrehajtási rendeletben kell megoldanunk. Az előkészítés folyamatában azonban úgy alakult a törvény szövege, hogy szükségtelenné vált az általános, paragrafusonkénti értelmező, magyarázó szöveget tartalmazó végrehajtási rendelet. A törvény szabályai sok témában önállóan megállják a helyüket, alkalmazásukhoz nincs szükség mankóra. Ilyen szabályok például a nyilvános könyvtár alapkövetelményei és alapfeladatai, a könyvtárhasználatra vonatkozó szabályok.

Fel lehet tenni a jogalkalmazás kérdéseit:

Megfelel-e a könyvtár a nyilvános könyvtári alapkövetelményeknek? Ha igen, akkor jó, ha nem, ki kell dolgozni a terveket arra, hogy hogyan lehet megfelelővé tenni. Mindenki által használható-e a könyvtár (mozgáskorlátozottak, kismamák

gyerekkocsival; vagy: a könyvtárhasználati szabályzat szerint nem helyi lakos is beiratkozhat-e)? Erdemes végiggondolni a feltehető kérdésekre adható válaszokat!

A felhasználók többsége számára megfelelő időpontban tart-e nyitva a könyvtár? Mikor vizsgálta utoljára a könyvtár a felhasználók igényeit ebből a szempontból? Ne intézzük el kézenfekvő válaszokkal. Igaz, hogy nincs pénz a műszakpótlékra, az esti, a hétvégi nyitvatartásra, de ha vizsgálattal igazolhatók az igények, akkor erről a fenntartónak kell döntenie. Vagy biztosítja a feltételeket, vagy vállalja, hogy nem tudja az igényeknek megfelelően biztosítani a könyvtár nyitvatartását.

Valóban ellátja-e a könyvtár a nyilvános könyvtár törvényes alapfeladatait?

Nyilatkozatban közzétette-e fő céljait? Új szabály ez a törvényben, tájékozódni kell, hogy mi is az a küldetésnyilatkozat. Valóban nem csupán egy nyilatkozat jó megfogalmazása a feladat. A stratégiai tervezés című szakirodalmi szemle szerint az átfogó cél meghatározása a *stratégiai tervezés* egyik fő eleme. „A stratégiai tervezéskor a következő fő elemeket kell meghatározni: jövőkép (vision), átfogó cél (mission), alapvető célok (objectives), kulcsfontosságú területek (key result areas), irányvonalak (goals). A *jövőkép* annak meghatározása, hogy a jövőben hová kíván eljutni a könyvtár. Absztrakt, idealisztikus, inspiráló, hosszú távú elképzelés. Az *átfogó cél* arra ad választ, hogy mi a szerepe, mi a küldetése a könyvtárnak, miért van rá szükség. Az átfogó cél mindig konkrét, realiztikus, egy-egy intézményre szabott. Általában 3-5 évre szól.” Ennek ismeretében tehát csak akkor lehet jó küldetésnyilatkozatot közzétenni, ha elkészül a könyvtár stratégiai terve.

Folyamatosan fejleszti-e gyűjteményét a könyvtár? Általában igen, mondhatjuk, de megfelel-e a folyamatos fejlesztésnek az, ha pénzügyi okok miatt csak egy példányokat vesz a könyvtár a keresett művekből is, ha lemondja a korábban járatott folyóiratok egy részét? Nyilván nem teljesíti ezt a feladatot, ha szünetel az állománygyarapítása.

Feltárja, gondolja-e gyűjteményét? Mit tekinthetünk ma elfogadható feltárásnak? Gondolja-e a gyűjteményét a könyvtár, ha nem gondoskodik a rendszeres apasztásról, a törlésről, a gyakran használt dokumentumok állagmegővéséről stb.? Hogy megfelelően teszi-e ezeket, azt később a szakfelügyelet, a szakértők fogják értékelni.

Tájékoztat-e a könyvtár és a nyilvános könyvtári rendszer dokumentumairól és szolgáltatásairól? Könyvtáranként megnézve, sokszor elszomorító hiányokat tapasztalhatunk. Megismerheti-e a könyvtárhasználó más könyvtár szolgáltatásait kérés nélkül? A tájékoztatási kötelezettség ugyanis azt jelenti, hogy akkor is tájékoztatni kell, ha nem kéri, hiszen nem tudhatja, mit kérhet!

Biztosítja-e más könyvtárak állományának és szolgáltatásának elérését? A könyvtárközi kölcsönzési adatok megkérdőjelezzik ezen alapfeladat általános elérését.

Rész vesz-e a könyvtárak közötti dokumentum- és információcserében?

Ugyancsak a könyvtárközi kölcsönzési adatok jelzik a hiányosságokat. Néhány helyen persze van helyette gyorsabb, személyre szabott szolgáltatás, inkább szíveség. Szerintem ki kellene dolgozni minden könyvtárban (ahol még nem történt meg) a dokumentum- és információcsere gyors megvalósításának lehetőségeit – ez néhány évre elég jó átfogó cél lehet.

Megfelelnek-e a törvény előírásainak a könyvtárhasználat lehetőségei? Leggyorsabban ezt a kérdést kell megvizsgálni, mert ez már a könyvtárhasználók törvényes jogait érinti.

Kérdések a fenntartó számára

A törvény hatályba lépése után a könyvtárak fenntartói sem ülhetnek tétlenül. Ha csak a már korábban említett fenntartói feladatra utalunk, amely szerint biztosítani kell a szükséges tárgyi és személyi feltételeket – ez is elég feladat lehet sok könyvtár esetében. Ennél azonban sokkal több a tennivaló.

A könyvtár stratégiai tervezési feladata, az előzőkben felsorolt kérdések vizsgálata a fenntartót is kötelezi. De önállóan is feltehetőek a *kérdések*:

Ellátja-e a könyvtári szolgáltatások biztosításának feladatát? Önkormányzatok esetében ez mindenképpen felteendő kérdés.

Valóban könyvtárat tart-e fenn a fenntartó? A kettős funkciójú könyvtárak, összevont művelődési intézmények és az egészen kis települések esetében gyakran kérdés, hogy jogi szempontból valóban intézmény-e a könyvtár.

Ha nem tart fenn könyvtárat, akkor *megrendeli-e egy nyilvános könyvtár szolgáltatásait?* Jogszerűen rendezni kell a működő könyvtárak, szolgáltatók helyek helyzetét, az ellátó rendszerekhez tartozó intézmények működését.

Meghatározta-e a könyvtár feladatait? Az államháztartásról szóló törvény értelmében az alapító okiratban kell meghatározni az alapfeladatokat. Meg kell nézni, hogy az alapító okirat tartalma megfelel-e az új törvény szabályainak. Valószínű, hogy csak módosítani kell, de lehet, hogy most kell sürgősen elkészíteni.

Meghatározta-e a könyvtár használati szabályzatát? Valószínűleg nem. Korábban a fenntartó jóváhagyta a könyvtár használati szabályzatát, a könyvtári törvény most a meghatározás szót használja. Ez lényeges különbséget jelent a korábbi gyakorlathoz képest, hiszen a felelősséget ezután a fenntartó viseli. Persze ahhoz, hogy a fenntartó jól határozza meg a könyvtár használati szabályzatát, azt jól elő kell készíteni, és ezt szakmailag a könyvtáros teheti meg. A könyvtárhasználók igényeinek felmérése és a fenntartó lehetőségeinek összeegyeztetése az a döntés, amelyet csak a fenntartó hozhat, és amelyért a felelősséget vállalnia kell.

Biztosítja-e a feladatok ellátásához szükséges személyi és tárgyi feltételeket? Valamennyire biztosan. A törvény szerint azonban ennek során figyelembe kell venni a miniszter által meghatározott szakmai követelményeket és normatívákat. Az új irányelvek és normatívák kidolgozása ugyan még csak a kezdetén tart, de lehet számítani rá, hogy feladatokat ad majd a fenntartóknak.

Biztosítja-e a könyvtár szakmai önállóságát? Új szabály a törvényben a szakmai önállóság biztosítása. Hogy ez a gyakorlatban mit is jelent, arról bizonyára jelennek meg majd cikkek a szaksajtóban. Véleményem szerint a fenntartó konkrét utasításadási jogát korlátozza a könyvtár szakmai önállóságának biztosítása. Azt jelenti, hogy a fenntartó adhat ugyan konkrét utasításokat arra, hogy milyen feladatokat végezzen el a könyvtár, de a feladat elvégzésének mikéntjét, szakmai módját a könyvtár döntheti el.

Kérdéseket vettem sorra a jogalkotás, a jogalkalmazás és a könyvtárfenntartás területéről, de az itt felvetetteknél még sokkal több kérdés merülhet föl, és ki-nek-kinek föl kell tennie a saját kérdéseit. Azt gondolom, hogy valamennyiünknek nagyon sok a tennivalója. Aki ezt magára veszi, annak sok szakmai sikert kívánok hozzá.

dr.Kenyéri Katalin

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Könyvtári Osztálya fontosnak tartja, hogy tájékoztassa a könyvtárakat az 1998-ban az ágazati irányítás rendelkezésére álló pénzügyi források felhasználásáról.

A kulturális szaktörvényekből adódó feladatokra, ezen belül a nyilvános könyvtári rendszer működtetéseinek feladataira az alábbi összegeket kapták a könyvtárak:

Az Országos Dokumentumellátási Rendszer működtetésére: **56.565 e Ft.** (Dokumentumvásárlásra, könyvtárközi kölcsönzés postaköltségére)

Könyvtári dokumentumok beszerzésére: **39.000 e Ft.** (A kötelespéldányok számának csökkenése miatt)

Az egyházi és főiskolai könyvtáraknak dokumentumvásárlásra: **15.000 e Ft.**

Könyvtárak alapfeladaton túli szolgáltatásainak támogatására: **27.600 e Ft.** (A támogatásokat egyházi, múzeumi és országos szakkönyvtárak kapták.)

Egyéb könyvtári célú támogatások (a határokon túli magyar könyvtárak támogatására: 8000 e Ft., a hiánymű programra 5000 e Ft., a könyvtárpártoló önkormányzat pályázatra: 20.000 e Ft) összesen: **33.000 e Ft.**

A közgyűjteményi és közművelődési tematikai feladatok megvalósítására: **188.500 e Ft.**

A Belügyminisztérium költségvetési fejezetéből:

Központosított előirányzatok, Könyvtári és közművelődési érdekeltségnövelő támogatás.

Önkormányzati könyvtárak állománygyarapítására: **200.000 e Ft.**

Összesen: 559.665 e Ft.

A minisztérium fenntartóként kiemelten fontosnak tartja, hogy az Országos Széchényi Könyvtár feladatai ellátásához az éves költségvetésen felül többlet támogatásokat kapjon. 1996-tól a következő összegeket kapta a könyvtár: 1996-ban **62.661 e Ft.**, 1997-ben **153.420 e Ft.**, 1998-ban **31.150 e Ft.**, 1999-ben **92.000 e Ft.**

**Nemzet Kulturális Örökség Minisztériuma
Könyvtári Osztály**